АНТИКОРУПЦІЙНА ЕКСПЕРТИЗА НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Дасюк Віктор Володимирович
доктор філософії
асистент кафедри приватного та публічного права
Київський національний університет технологій та дизайну,
Україна

Анотація: В роботі обґрунтовано необхідність запровадження обов'язкової антикорупційної експертизи нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування в Україні. Розкрито зв'язок цього питання з процесами децентралізації. Запропоновано законодавчі зміни щодо наділення органів місцевого самоврядування статусом суб'єкта здійснення обов'язкової антикорупційної експертизи. Обґрунтовано необхідність запровадження уповноваженого підрозділу (особи) з питань антикорупційної експертизи в органах місцевого самоврядування.

Ключові слова: Органи місцевого самоврядування, антикорупційна експертиза, нормативно-правові акти, децентралізація, запобігання корупції, суб'єкти антикорупційної експертизи.

Вступ. Процес децентралізації в Україні призвів до суттєвого розширення нормотворчих повноважень органів місцевого самоврядування. Рішення та нормативно-правові акти місцевих рад безпосередньо впливають на реалізацію прав і законних інтересів громадян на місцевому рівні. Водночас чинне законодавство не визнає органи місцевого самоврядування суб'єктами обов'язкової антикорупційної експертизи [1].

Відсутність обов'язкової антикорупційної експертизи на місцевому рівні є суттєвою прогалиною у системі запобігання корупції в Україні, що потребує нормативного врегулювання.

Мета та задачі дослідження. Мета дослідження — обґрунтувати

необхідність запровадження обов'язкової антикорупційної експертизи нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування та розробити відповідні законодавчі пропозиції. Задачі — виявити прогалини у правовому регулюванні, визначити сферу дії антикорупційної експертизи на місцевому рівні, запропонувати законодавчі зміни.

Результати дослідження та їх обговорення. Необхідність запровадження обов'язкової антикорупційної експертизи нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування зумовлена такими чинниками: розширенням нормотворчих повноважень місцевих рад внаслідок децентралізації; відсутністю ефективних механізмів антикорупційного контролю за нормотворчістю місцевих органів влади; значним потенціалом корупційних ризиків у рішеннях органів місцевого самоврядування в таких сферах, як управління комунальною власністю, земельні відносини, надання адміністративних послуг [2].

Задля набуття органом місцевого самоврядування статусу суб'єкта обов'язкової антикорупційної експертизи доцільно доповнити ст. 55 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року окремим пунктом, яким встановити обов'язковість проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів (та/або їх проєктів), прийнятих в межах повноважень, визначених статтями 26 та 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», а також актів у сферах соціально-економічного розвитку, бюджету, управління комунальною власністю, надання адміністративних послуг тощо [1; 3].

З метою належної організації процедури здійснення обов'язкової антикорупційної експертизи нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування необхідно доповнити Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» статтею щодо утворення уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) з питань проведення антикорупційної експертизи в сільських, селищних, міських, районних та обласних радах, підзвітного відповідній раді [3].

Процес децентралізації, що активно відбувається в Україні протягом останнього десятиліття, суттєво розширив нормотворчі повноваження органів місцевого самоврядування. Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» органи місцевого самоврядування отримали ширші повноваження у сферах управління комунальною власністю, земельних відносин, надання адміністративних послуг та регулювання місцевого економічного розвитку [3]. Кожна з цих сфер характеризується підвищеним корупційним ризиком через значний обсяг публічних ресурсів, якими розпоряджаються органи місцевого самоврядування.

Відсутність обов'язкової антикорупційної експертизи нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування є суттєвою прогалиною в системі запобігання корупції в Україні. Чинна редакція ст. 55 Закону України «Про запобігання корупції» не відносить органи місцевого самоврядування до суб'єктів обов'язкової антикорупційної експертизи [1]. Це означає, що рішення місцевих рад у питаннях, що безпосередньо впливають на права та інтереси громадян, не проходять обов'язкової перевірки на наявність корупціогенних факторів, що є неприйнятним з точки зору ефективності антикорупційної політики.

Корупційні ризики в нормотворчості органів місцевого самоврядування є особливо значними у таких сферах: управління комунальною власністю та її відчуження; регулювання земельних відносин та зміна цільового призначення земель; надання адміністративних послуг та видача дозвільних документів; встановлення місцевих податків і зборів; здійснення закупівель за кошти місцевих бюджетів. Рішення органів місцевого самоврядування у цих сферах нерідко стають предметом корупційних зловживань, що підтверджується численними матеріалами антикорупційних органів та судовою практикою [2].

Запровадження обов'язкової антикорупційної експертизи нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування потребує внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції». Зокрема, пропонується доповнити ст. 55 цього Закону окремим пунктом, яким

встановити обов'язковість проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів (та/або їх проєктів), прийнятих органами місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених статтями 26 та 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», а також актів у сферах соціально-економічного розвитку, бюджету, управління комунальною власністю, надання адміністративних послуг [1; 3].

Для забезпечення організаційної спроможності органів місцевого самоврядування щодо проведення антикорупційної експертизи необхідно передбачити утворення уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) з питань антикорупційної експертизи в сільських, селищних, міських, районних та обласних радах. Основними завданнями такого підрозділу (особи) мають бути: організація роботи з питань проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів органу місцевого самоврядування; надання методичної та консультаційної допомоги з питань виявлення корупціогенних факторів; розгляд повідомлень про наявність корупціогенних факторів у рішеннях органу місцевого самоврядування; інформування голови ради про виявлені корупціогенні фактори [3].

З метою забезпечення методологічної єдності антикорупційної експертизи на місцевому рівні необхідно розробити окрему Методологію проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування. Ця Методологія повинна враховувати специфіку нормотворчої діяльності місцевих рад, особливості об'єктів корупційних ризиків на місцевому рівні та процедурні відмінності прийняття рішень органами місцевого самоврядування порівняно з органами державної влади. Затвердження типового положення про уповноважений підрозділ Міністерством юстиції України забезпечить єдність підходів та стандартів антикорупційної функції на місцевому рівні.

Висновки. Органи місцевого самоврядування повинні набути статус суб'єктів обов'язкової антикорупційної експертизи власних нормативно-правових актів шляхом внесення відповідних змін до Закону

України «Про запобігання корупції».

Для реалізації антикорупційної функції на місцевому рівні доцільно утворити уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування в кожній раді.

Розробка та затвердження окремої Методології проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування є необхідною умовою ефективного впровадження цього інституту на місцевому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text (дата звернення: 15.04.2026).

2. Новіков О.В. Публічно-правове забезпечення протидії корупції в умовах регіонального розвитку: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2020. 209 с.

3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text (дата звернення: 15.04.2026).

4. Хабарова Т.В. Адміністративно-процесуальні засади запобігання корупції в Україні: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2017. 216 с.